

Vesterelva nær utløpet. Foto: P. E. Faugli.

OBJEKT NR. 205

**VESTERELVA TIL SYLTEFJORD/
OARDUJAKKA**

Fylke: Finnmark
Kommuner: Båtsfjord, Vadsø, Tana
Nedbørfelt: 466 km²
Skoggrense: 100—200 m o. h. Areal under
denne: 5 %
Middelvannføring: 14,2 m³/s
Laveste-høyeste punkt: 0—633 m o. h.
Marin grense: 77 m o. h.
Kraftpotensial: 0 GWh
Naturgeografisk region: 47b

Vassdragsbeskrivelse

Nedbørfeltet ligger på Varangerhalvøya. Hovedelva, Syltefjordelva, er 30 km og renner i vest-østlig retning. Til denne renner mange sideelver, bl. a. fra 4 større sidedaler, Oardu-Svanevatna, Rav'dul, Skogåsdalen og Rassejåkka. Disse går i nordlig-nordøstlig retning. Det er få vatn i vassdraget. Oardujav'ri (225 m o. h.) er det største med et areal på 2,3 km². De øvrige vatna, Svanevatna, Adamsvatn, Evavatn, Svingvatn og Kristoffervatn, er mindre enn 0,5 km².

Vassdragets ytre del har tundraklima. Det

er svakt oseanisk med humide forhold. Årsnedbøren er mellom 500 og 700 mm, men havtåke i sommerhalvåret gir likevel høy fuktighet. Nedbørmaksimum er om høsten. Middelttemperaturen for året er 1,9° C målt på Makkaur fyr.

Området har overveiende sandstein i berggrunnen og det kan hovedsakelig deles i et platålandskap og et dallandskap. Mesteparten av feltet dekkes av morenemateriale. Dalsidene har mye rasmark.

En stor del av nedbørfeltet er fattige hei- og blokkmarksområder, men det finnes også endel våtmark i form av vatn. Adamsvatn og Evavatn ligger i det fattige blokkmarkslandskapet, mens de øvrige vatna ligger i områder som er rikere på vegetasjon. Myr er lite utbredt og har størst areal omkring Svanevatna. Det meste av myrarealet i vassdraget finnes som små myrflekker i bunnen av dalene. En av verdens nordligste skoger, en bjørke-vierskog, dekker bunnen av Syltefjorddalen et stykke oppover.

Bosetningen er beskjeden med ca. 50 personer og begrenser seg til området ved utløpet i sjøen. Her finnes 2 gårdsbruk med til sammen ca. 100 da dyrka mark. Det er noen hytter i feltet, de fleste ved Oardujav'ri. Fylkesveien mellom Syltefjord og Båtsfjord går gjennom nedre del av Syltefjorddalen, og er den eneste veien i området.

VESTERELVA TIL SYLTEFJORD/
OARDUJÄKKA

M 1:250 000

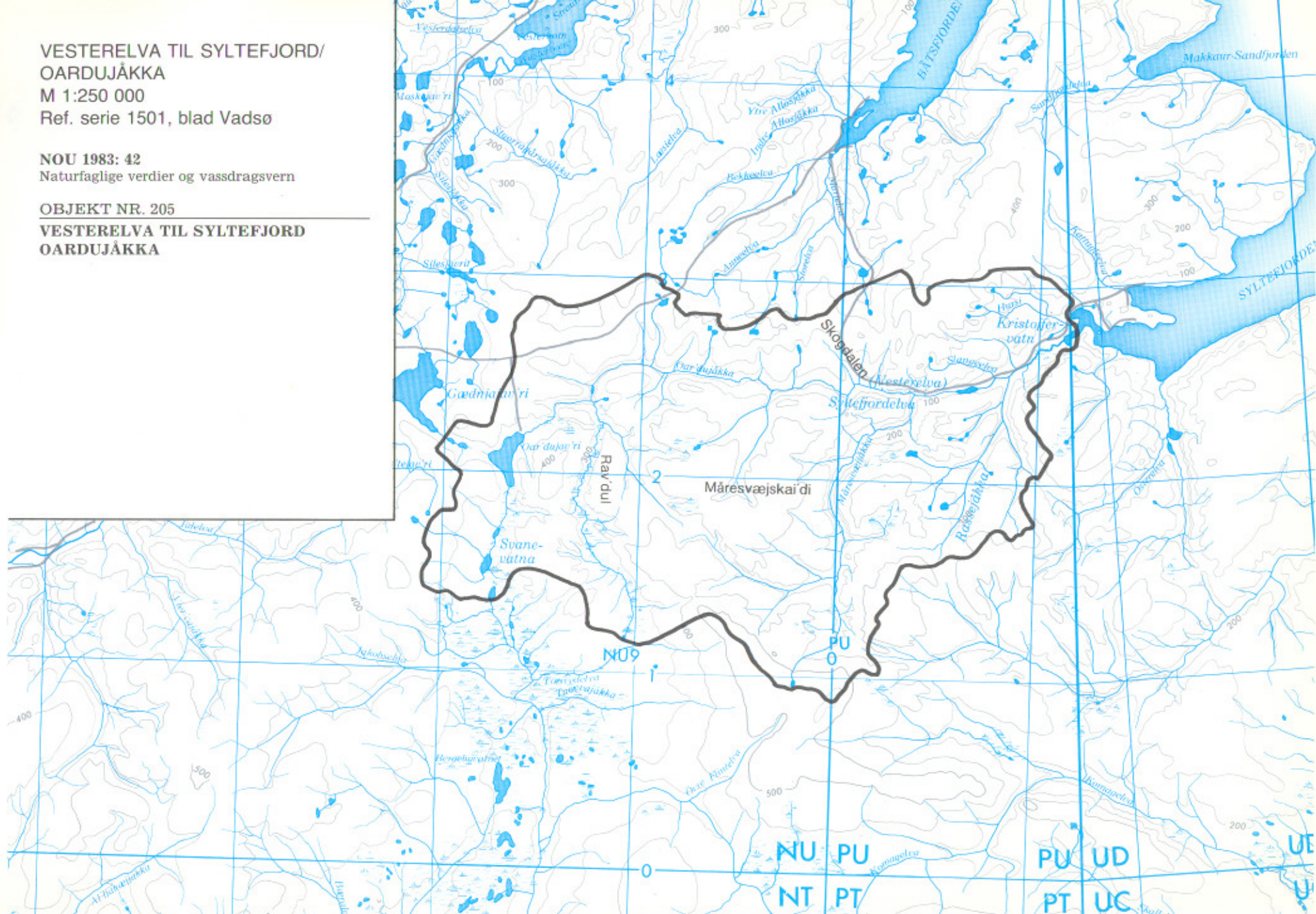
Ref. serie 1501, blad Vadso

NOU 1983: 42

Naturfaglige verdier og vassdragsvern

OBJEKT NR. 205

VESTERELVA TIL SYLTEFJORD
OARDUJÄKKA

Vassdraget benyttes flittig til laksefiske som er den viktigste friluftsinnteressen.

Geofag

Gjennom nedbørfeltet i en nordvestlig-sørøstlig retning strekker det seg en forkastning eller overskyvningsgrense kalt Trollfjord-Komagelv-forkastningen. Bergartene kan deles i 3 formasjoner. Nordøst for forkastningen er det sandsteiner, leirsteiner og karbonatbergarter som tilhører Øst-Finnmark supergruppe. Området sørvest for forkastningen omfatter Vester-Tanagruppen med forskjellige typer sandsteiner og leirsteiner og «Den eldre sandsteinserie». Hver av de 3 formasjonene kan deles i flere underformasjoner, som det i en viss grad har vært en innbyrdes skyvebevegelse imellom.

Landformene kan grovt deles i platåformede vidder og daler. Den sentrale delen av vassdraget, Måresvæjskai'di, utgjør et flatt platå med store områder av blokkmark. Platået er gjennomskåret av flere V-formete daler med spylereenner som faller på skrå ned i disse.

Områder med bart fjell er sjeldne, de største feltene finnes der overflaten er barspylt av smeltevannselver. Blokkmark dominerer i områder over ca. 400 m o. h., men går ned til ca. 100 m o. h. sør for Vesterelvas utløp. I blokkmarkområdene finnes det en del interessante, sirkulære morenehauger som sannsynligvis er dannet ved frostsortering. Flate områder under ca. 400 m o. h. har tykt morenedekke.

De øvre delene av selve Syltefjorddalen og dens sidedaler har V-formet tverrprofil, eller bratte dalsider og elveslette i bunnen. I dalsidene foregår det aktiv forvitring. Løsmaterialet danner rasmarker som forsyner elva med materiale. Disse dalformene er i det vesentlige dannet ved forvitring og elveerosjon. Erosjon av isbre og breelver under istidene kan ha bidratt ved daldannelsen, men har ikke preget formene nevneverdig.

Fra Elvestrandshøgda og ned mot havet er dalen videre og det er avsatt store mengder breelvmateriale som er bygd ut i terrasser i forskjellige nivåer. Tørre elveløp og terrassekanter viser at elva stadig har skiftet løp mens den skar seg ned i avsetningene.

Flere steder langs hovedelva er det avsatt sidemorener som tilhører et morenetrinn som er et av de eldste som er funnet på land i Nord-Norge. Ellers er det yngre randmorener i sentrale deler av vassdraget bl. a. øst for Oardujav'ri.

Den østlige delen av hoveddalen er tett besatt med spylereenner som faller på skrå

Sidedal av Ravidul mot Måresvæjskai'di.
Foto: R. Hindrum.

langs dalsidene mot øst. Strandlinjer er godt utviklet langs sørsiden av hoveddalen, ca. 5 km oppover fra dagens havnivå. Ellers finnes det flere godt utviklede strandvoller ved utløpet. Av spesiell faglig interesse er strandvollen fra Tapes-tid med nærliggende avsetninger som ligger sørøst for Vesterelv.

Vesterelvas nedbørfelt er en meget god representant for store deler av Varangerhalvøya og de mest arktisk pregete delene av Norge. Jevne, hvelvete vidder med trange, brattsidete daler er typiske trekk. Berggrunnen som forvitrer forholdsvis lett, har gitt rikelig med løsmateriale.

Frostprosesser er aktive på viddene som i

Rik engskog lang elvebredden.
Foto: L. Mølster.

stor utstrekning er dekket av blokkmark. Særlig interesse knytter seg også til dalutviklingen med frostforvitring og massebevegelse i dalsidene og elvetransport og erosjon i dalbunnene.

Botanikk

Utformingen av vegetasjonen viser nordlige og østlige trekk med overganger mot arktisk vegetasjon. Vegetasjonssoner fra subalpin til høgalpin er representert. Overgangen mellom fjellets tre soner er uklar.

Skogen i vassdraget hører til verdens nordligste bjørkeskoger. Den er isolert fra skogområdene sør for Varangerhalvøya og i Tana. Skogen vokser i et smalt belte langs Syltefjordelva og dekker bare 1,6 % av nedbørfeltets areal, som ellers er tundrapreget. En frodig, urterik skogtype med et tresjikt av vier er vanlig nærmest elva. For øvrig består skogen av subalpin bjørkeskog, dels med gras og urter i bunnen, og med blåbær og krekling på litt tørrere områder.

Ovenfor skoggrensa er vierkratt karakteristisk på enkelte flate områder i og ved elva.

Rasmark er hyppig i dalsidene, den er oftest grov, men har også finere kalkrikt materiale med en interessant flora. Det er lite myr i nedre del av området; de største arealene finnes i fjellet i vest. Flate, fattige jordvannsmyrer dominerer, men et par rikere bakke- myrer er også registrert.

Lavalpine heityper dekker de største arealene. Det meste er kreklinghei, men en finner også blåbærhei og rik reinrosehei i lesider, med rabbevegetasjon på toppene.

Vegetasjonsløs blokkmark av lignende type som på Svalbard dekker, etter heivegetasjonen, størst arealer og danner store fjellvidder over ca. 400 m o. h.

Fjellplanter og østlige arter er sterkt representert i vassdraget. Av de 260 registrerte artene i nedbørfeltet utgjør fjellplantene 118, 4 er bisentriske og 4 er nordlig unisentriske. Flere av fjellplantene har en svært begrenset utbredelse i Norge, svalbardvalmue og kalkarve vokser bare på Varangerhalvøya. Til flere av fjellplantene knytter det seg spesiell plantegeografisk interesse. En del av dem er knyttet til kalkrik grunn.

De botanisk mest verdifulle objektene er høgstaudevierskogen langs nedre del av elva og de rike kalkrasmarkene i Skogdalens, Hursidalens og Rassejakkas bratte dalsider. I tillegg har mange av fjellplantene et svært interessant utbredelsesmønster.

Syltefjordvassdraget er vel egnet som typevassdrag for underregionen 47b.

Fugleliv

Bjørkeskogen i Syltefjorddalen ligger ved yttergrensen for utbredelsen av flere av våre skogsbundne fuglearter, først og fremst spurvefugler. Fuglefaunaen her har likevel større artsrikdom og individtetthet enn i mange skogsområder lengre sør i landsdelen. I ornitologisk sammenheng ser bjørkeskogen ut til å være den mest produktive delen av vassdraget.

Artsmangfoldet er størst i de vierkrattbevokste områdene langs elva ovenfor skoggrensa i Syltefjorddalen, og i Rav'dul og Oardu. Vade- og spurvefuglarter er vanligst her, og mange av dem har høy individtetthet.

De viktigste våtmarksområdene ligger i den indre delen av vassdraget, hvor området Oardujav'ri-Svanevatna har en stor ande- og vadefuglbestand i hekke- og mytetiden. Ved en totaltelling i området ble 60 ender og 87 vadere registrert. Også Kristoffervatn nederst i vassdraget er en viktig mytelokalitet for ender, mens de øvrige vatna har et svært fattig fugleliv.

De store, nesten vegetasjonsløse hei- og fjellområdene har en fattig, men karakteristisk fuglefauna. Typisk for ytre strøk av Finnmark er den forholdsvis store snøspurvbestanden.

Det er alt sett 89 fuglearter i vassdraget. 68 arter er sett under prosjektets arbeid, ca. 80 % av disse antas å hekke i området.

Fuglelivet i våtmarksområdene langs vassdraget og i skogen i Syltefjorddalen er av størst interesse. Vassdragets våtmarkslokaliteter er blant de rikeste ande- og vadefuglområder på Varangerhalvøya. De fleste typiske trekk ved fuglelivet i Øst-Finnmarks kystregion finnes også i vassdragets fauna.

Ferskvannsbiologi

Oardujav'ri med et areal på 2,3 km² og største dyp 18 m er største vatn i et ellers innsjøfattig vassdrag. Elvene er stort sett grunne og steinete med jevnt fall.

Undersøkelsene omfatter prøvetaking i 3 vatn og 11 elvestasjoner. Vannkvaliteten er relativt ensartet. I det meste av vassdraget er ledningsevnen lav til moderat (20–40), og pH lå rundt nøytralt punktet. Kalkinnholdet er lavt, 1–2 mg Ca/l. Vassdraget tilføres endel havsalter og inneholder 4–5 mg Na/l. Forholdet mellom kationene (i ekvivalente mengder) er: Na >> Mg > Ca >> K. Slike forhold i kystvassdrag skyldes hovedsakelig tilførsel av havsalter. Primærproduksjonen er høy både i Oardujav'ri og i elvene, og det er ofte stor algebiomasse i elvene på sensomme-

ren. I Oardujav'ri ble siktedypet i juli målt til 5,2 m og fargen var grønn.

Det er tilsammen registrert 9 krepsdyrarter, alle er vanlige i landsdelen. Det er relativt store zooplanktontettheter i Oardujav'ri. I august finnes det betydelige mengder hjuldyr.

I strandsonen ble 10 dyregrupper registrert. Bunndyrtettheter i Oardujav'ri er store både i gruntvannsonen (600 dyr pr. prøve) og i profundalsonen (900—2000 dyr pr. m²). I gruntvannsonen er fåbørstemark den mest tallrike gruppen. Døgnfluer, stankelbein og vannmidd er også tallmessig av betydning. På dypere vann er fjærmygg og fåbørstemark de dominerende gruppene.

I rennende vann ble alle vanlige dyregrupper, i alt 11, påvist. Bunndyrtetthetene var store (500—2500 dyr pr. prøve), spesielt i september. Slike verdier finnes bare i de mest produktive vassdrag i Finnmark. Døgnfluene er mest tallrike med fjærmygg og steinfluer som de nest vanligste gruppene.

Artsutvalget av døgnfluer er stort både i elver og vatn med tilsammen 12 arter, spesielt når man tar i betraktning vassdragets beliggenhet. Antall steinfluearter er moderat (9 arter). Artsutvalget for disse gruppene er stort i Oardujav'ri.

Vesterelva er et godt eksempel på et rikt og produktivt vassdrag på grensa til arktiske strøk. Generelt er vassdraget lite berørt av tekniske inngrep og forurensninger og det har stor verdi som referanseobjekt.

Litteratur

- Hindrum, R. 1981. Syltefjordvassdraget. Fugle- og pattedyrfaunaen i Syltefjordvassdraget (Vesterelva til Syltefjord), Varangerhalvøya, Finnmark, Nord-Norge. *Tromsø, Naturvitenskap. nr. 17*, 46 s.
- Huru, H. 1981. Syltefjordvassdraget. Hydrografi og evertebratfauna (Vesterelv), Øst-Finnmark, i 1979. *Tromsø, Naturvitenskap nr. 18*, 45 s.
- Kristiansen, K., Sollid, J. L. og Tolgensbakk, J. 1983. Vesterelva s. 65—76 i Sollid, J. L. (red.) Geomorfologiske og kvartærgeologiske registreringer med vurdering av verneverdier i 15 tiårsvernedede vassdrag i Nord- og Midt-Norge. *Kontaktutv. vassdragsreg., Univ. Oslo, Rapp. 55*, 200 s. + 14 plansjer.
- Mølster, L. 1981. Syltefjordvassdraget. Flora og vegetasjon i Syltefjordvassdraget (Vesterelva til Syltefjord), Varangerhalvøya, Finnmark, Nord-Norge. *Tromsø, Naturvitenskap nr. 19*, 87 s.